

A PEDAGÓGIA tantárgycsoport programja tanító szakon

Tantárgycsoport óra- és vizsgaterve:

2. PEDAGÓGIA	210 14	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
2. 1. Neveléstörténet	3	2+1 k							
2. 2. Általános pedagógia és didaktika	3		2+1 k						
2. 3. Neveléelmélet I.	2			0+2 k					
2. 4. Neveléelmélet II.	1				0+1 gyj				
2. 5. Neveléelmélet III. (választandó megadottakból)	1				0+1 m.a.				
2. 6. Alkalmazott pedagógia	2						0+2 gyj		
2. 7. A differenciálás pedagógiája	2							0+2 gyj	
SZIGORLAT (pedagógia-pszichológia összevont)					SZ				

A tantárgycsoport célja, feladata, követelményei:

Célja, hogy megalapozza a pedagógiai elmélet és gyakorlat kölcsönhatásának történeti szemléletű elemzését. Megalapozza továbbá olyan korszerű tanítói műveltség, szemlélet és irányultság kialakítását, amely képessé teszi a hallgatókat a 6-12 éves tanulók nevelésére és oktatására, biztosítja a pedagógiai tudatosság érvényesülését a tanulás irányításában; alapvető felkészítést ad a tanórán és iskolán kívüli pedagógiai munkára; a tájékozottság szintjén felkészít a speciális (gyógytárgy) és differenciáló feladatok vállalására; pozitív viszonyt alakít ki e feladatkörökhöz és tevékenységekhez.

Követelmények: A hallgató ismerje az egyetemes és magyar nevelés elméletének és gyakorlatának történeti előzményeit. Képes legyen pedagógiai témák és problémák történeti összehasonlító pedagógiai áttekintésére, vizsgálatára.

Ismerje az oktatásfejlesztési tendenciákat, a hazai közoktatás feladatait, stratégiáit. Elvárható, hogy a leendő tanító ismerje az elemi szintű oktatás teljes tartalmi koncepcióját, valamennyi tantárgy sajátos pedagógiai preferenciáit.

Ismerje az elemi szintű iskola állami dokumentumait, a nevelő-oktatómunka alapidokumentumait; a taneszközöket, felhasználásuk, alkalmazásuk módjait, valamint az iskolai adminisztrációt.

Ismerje a különböző tanítói szerepeket.

Ismerje a pedagógus-etika alapvető normáit, s ezek szerint készüljön hivatására.

Ismerje az iskola-előkészítés és az iskolakezdés gyakorlati pedagógiai teendőit; legyen képes feltárni a gyermekek iskoláskor előtti tapasztalatait, szokásait, képességeik szintjét; legyen tájékozott a családokban és az óvodában preferált értékekről. Ismerje kisiskolás tanítványainak továbbfejlődési esélyeit, perspektíváit, a magasabb osztályokban várható követelményeket.

Legyen képes a sikeres kommunikációra, az egyénnel és az egész tanulócsoporttal való kapcsolatteremtésre, rendelkezék a konfliktusok hatékony kezeléséhez szükséges eszköztárral.

Legyen képes a nevelő-oktatómunka tervezésére, szervezésére és megvalósítására, a szakszerű elemzésre és értékelésre. Ismerje és tudja alkalmazni a tanítás-tanulás elméleti, módszertani, szervezési vonatkozásait, magas szintű metodikai kultúra jellemezze.

Alkalmazza tudatosan a korszerű tanulásirányítás törvényszerűségeit, legyen képes önálló döntések meghozatalára, különös tekintettel az alternatív lehetőségek közötti választásra. Tudja saját tanulásirányítási tevékenységének értékeit és hibáit elemezni.

Legyen képes a tanulók személyiségének és teljesítményének diagnosztizálására és ezek alapján tanítványai differenciált fejlesztésére; tudjon segítséget nyújtani az átlagot meghaladó teljesítményű, fejlődési ütemű gyermekeknek képességeik, tehetségük kibontakoztatásához; tudja alkalmazni a lassabban fejlődők, a lemaradók, a tanulási nehézségekkel küzdők, a lelki, mentális, szociális vagy más hátrányban szenvedők tanításának, nevelésének, képzésének alapvető módszereit.

Neveléstörténet

• A tantárgy célja, feladata:

A neveléstörténeti stúdium **célja**, hogy megalapozza a hallgatók történeti szemléletét a pedagógia elméletének és gyakorlatának megismeréséhez. Kialakítja azt a felismerést, hogy a jelenkor pedagógiája történeti fejlődés eredménye.

A neveléstörténeti szemlélet kialakítása érdekében **feladata**:

- ismertesse meg az egyetemes és a magyar nevelés történetének legjelentősebb tényeit és összefüggéseit, a mai pedagógiai elmélet és gyakorlat közvetlen előzményeit;
- alapozó jellegéből adódóan keltse fel a hallgatók érdeklődését a problémátörténeti vizsgálódások iránt, alakítsa ki és fejlessze a hallgatók érzékenységet és készséget a pedagógiai problémák történeti szempontú megközelítésére, értelmezésére, elemzésére és értékelésére;
- nyújtson tájékoztatást a neveléstörténet alapvető forrásairól, igazítsa el a neveléstörténeti szakirodalomban, adjon ösztönzést az öntevékeny problémátörténeti tájékozódásra.

• A tantárgy követelményei:

A hallgatók:

- ismerjék a neveléstörténet alapvető anyagát, lássák a változás, fejlődés folyamatát, irányát az egyes történelmi korszakokban;
- tudják a neveléstörténeti tényeket szakszerűen vizsgálni, elemezni, értékelni;
- legyenek képesek pedagógiai témák történeti előzményeinek áttekintésére, problémátörténeti vizsgálatára;
- lássák a mai neveléstudományi, közoktatáspolitikai problémák és eredmények történeti okait, összefüggéseit.

• A tantárgy tartalma:

I.

A neveléstörténet tárgya, jellege, forrásai, funkciója.

II.

Mióta van nevelés? A nevelés eredete, alapformáinak kialakulása. Mióta van iskola? Az intézményes nevelés megjelenése az ókori keleten.

III.

Az európai nevelés elméletének és gyakorlatának gyökerei.

- A görög nevelést meghatározó természeti, társadalmi, politikai, eszmei tényezők. Az athéni és a spártai modell jellemzése, különbözőségük okai. Görög filozófusok a nevelés céljáról, tartamáról és módszereiről: Szokratesz, Platón, Arisztotelész.
- Róma nevelési kultúrájának jellemzése. A görög hatás szerepe. Az állampolgári nevelés eszménye és a szervezeti forrás összefüggése.

IV.

A középkori nevelés kialakulását, elterjedését meghatározó tényezők.

- A kereszténység ember-képe. A klerikus nevelés intézményei, a világnézetformálás tartalma, eszközrendszere. Az egyetemek kialakulása. A magyar nevelés rendi jellege.
- A humanizmus hatása a nevelés elméletére és gyakorlatára: Erasmus, Montaigne nézetei a gyermekről, a nevelés módszereiről. A városi humanista iskolák megjelenésének jelentősége.

V.

A polgári nevelés történetének **első szakasza** (XVI-XVIII. sz.)

- A reformáció és az ellenreformáció nevelési kultúrájának azonos és eltérő vonásai. Az anyanyelvű kultúra és a népnevelés kérdésének előtérbe kerülése. A kollégiumi típusú iskolák elterjedése hazánkban. A jezsuiták iskolaállítási törekvései.
- Comenius a nagy összegző. A Didactica Magna hatása napjainkig. Apáczai Csere János szerepe a magyar pedagógiai elmélet fejlődésében.
- Az empirikus és szenzualista ismeretelméleti koncepciók hatása. A hasznosság elvének megjelenése a pedagógiai gondolkodásban. Locke: Gondolatok a nevelésről című művének jelentősége.
- Felvilágosult polgári elvek a nevelésben. Rousseau mint a reformpedagógia alapozója. A hasznossági szempont és a munkára nevelés Pestalozzi és Tessedik munkásságában.
- A polgári pedagógia tudománnyá válása: Herbart pedagógiájának filozófiai és pszichológiai alapjai. A herbartianusok hatása és az oktató iskola megmerevedése.

VI.

A polgári nevelés történetének **második szakasza** (XIX-XX. sz.)

- Az elméleti pedagógia főbb irányzatai: kultúrpedagógia, szociálpedagógia, morálpedagógia, munkaiskola-koncepció.
- Az oktatás szervezeti formáit megújító törekvések: a hagyományos osztályrendszer felbontására irányuló kísérletek (Jéna-plan, Mannheimi-rendszer), a hagyományos tantárgyi rendszer felbontására irányuló törekvések (Dewey pragmatista projektjei, Decroly, Waldorf-iskolák).
- Individualizáló törekvések: Ellen Key, Montessori, Freinet.

VII.

Az elméleti pedagógia főbb irányzatai hazánkban a századfordulón. Személyiségpedagógia: Schneller István. Gyermektanulmányi mozgalom: Nagy László. Nemzetnevelés: Imre Sándor.

VIII.

A szocialista nevelés történetéből: elvi alapok, az állam szerepe, a szovjet minta. Makarenko pedagógiai munkássága.

IX.

A magyar alsófokú oktatás, tanítóképzés és óvóképzés története.

- **A népiskola** XVI. századi megjelenése. A népiskola-hálózat szétterülése a XVII-XVIII. században. Az 1777. és 1806. évi Ratio Educationis általános nevelési elvei, iskolarendszere, rendelkezései a népiskolákról. A népiskolák szervezete, tananyaga a reformkorban. Az 1868. évi népoktatási törvény. A 6 osztályos elemi népiskola szervezeti és tartalmi alakulása 1945-ig: az 1905-ös és az 1925-ös népiskolai tantervek. A 8 osztályos általános iskola fejlődése 1945-től napjainkig.
- **A tanítóképzés** elődje, a norma-iskola létrejötté az I. Ratio Educationis nyomán. Az első önálló hazai tanítóképzők a XIX. században. Az 1868-as népoktatási törvény a tanítóképzésről. Szervezeti és tartalmi változások 1948-ig. A szocialista nevelés alapelvei. Az államosítás.

A felsőfokú képzés indulása, fejlődése napjainkig. A közoktatás és a tanítóképzés összefüggése.

- Saját intézményünk története.

- Az **óvodai nevelés** története hazánkban. Az óvodai intézményrendszer történeti áttekintése. A magyar óvó(nő)képzés az 1828-tól napjainkig.

A tantárgy fogalomrendszere:

- állampolgári nevelés, általános műveltség változása, alternatív iskola, államosítás, általános iskola létrejötte, állami felügyelet
- dedukció
- egységes iskola, egytanítós iskola, embereszmény, Eötvös népoktatási törvénye
- fakultatív hitoktatás, fakultatív tantárgyak, felekezeti iskola, filantropisták, formális fokozatok, a fej, szív, kéz nevelése
- gentleman mint embereszmény, gyermektanulmányozás, gyermekszemlélet (gyermekkép)
- hét szabad művészet
- indukció, iskolaállítási szabadság, iskolafenntartás
- kalokagatia, kolostori iskola, közoktatási törvények, közoktatás-politika, kultúrfölény, községi iskola, közös iskola
- lakonikus beszéd
- magániskola, magyar iskolarendszer, múzsai nevelés, munkaiskola
- népoktatás, népiskola, normaiskola, namerus clausus, negatív nevelés, nemzetnevelés, nőnevelés, nevelő oktatás
- osztály - tanóra rendszer, Organisationsentwurf
- panszofia, pedagógosz, paidanómosz, plébániai iskola, perfecta humanitas, pragmatista nevelésfelfogás, projekt-módszer, paktikus ismeretek
- Ratio Studiorum, I-II. Ratio Educationis, reformpedagógia
- szakrendszerű oktatás, szabad nevelés, szofisták
- testnevelési törvény
- utilitarizmus, universitas
- verbalizmus, vallásos nevelés városi iskola

A tananyag feldolgozásának módja:

A tananyag feldolgozása a tanterv szerint heti két óra előadás és egy óra szeminárium keretében történik. A tanár egyéni választás alapján dönti el, hogy mely témák kerülnek előadásra, szemináriumi feldolgozásra, illetve megadott irodalom alapján történő önálló feldolgozásra.

A szemináriumon a hallgatók a tanár vezetésével az új anyagot problémafelvető módszerrel közösen dolgozzák fel, a hallgatói referátumok alapján az előadott tananyagot kiegészítik vagy másféle módokon továbbfejlesztik.

A hallgatók számára a szemináriumi referátumok céljára a tanár javasol témákat. Minden hallgató – egy választott témából – neveléstörténeti dolgozatot készít.

A hallgatók a kollokviumon - a tételken kívül - a tanár által összeállított jegyzékből választott, szemináriumon feldolgozott szakirodalmi műből, vagy annak részletéből kötelesek beszámolni.

Az előadások témái: - A nevelés európai kezdetei: a spártai és az athéni nevelés
- A középkori nevelés (új embereszmény, a keresztény nevelés jellem-

- zói a középkori gyermekszemlélet, a nevelés rendi jellege)
- Az újkori pedagógia alapvonásai: Comenius és Apáczai Csere János
- Felvilágosult polgári elvek a magánnevelésben: Locke, Rousseau
- A polgári pedagógia kiszélesedése: Pestalozzi, Tessedik
- A polgári pedagógia tudománnyá válása: Herbart
- A hazai népoktatás fejlődése
- A reformpedagógia jellemzői, irányzatai
- Az oktatáspolitikai alakulása 1900-1990 között
- A tanítóképzés története

- A szemináriumok témái:
- A neveléstörténeti kutatás módszerei
 - Az európai nevelés történeti gyökerei: a római nevelés
 - Az I. és a II. Ratio Educationis
 - Tessedik Sámuel pedagógiai munkássága
 - A gyermekről alkotott nézetek alakulása az ókortól napjainkig. A gyermektanulmányozás.
 - Azonosságok és különbségek a fiúk és a lányok nevelésében. A magyar nőnevelés úttörői a XIX. században.
 - A reformpedagógia kialakulása és fejlődése:
 - = Maria Montessori pedagógiája
 - = a Waldorf-pedagógia
 - = Peter Petersen és a Jéna-plan
 - Iskolarendszerek összehasonlító vizsgálata (Anglia, Németország, Japán)

• **Forrásirodalom:**

- Mészáros István-Németh András-Pukánszky Béla: Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe. Osiris Kiadó, Bp., 2000.
- Fehér Erzsébet: Az oktatás és nevelés története. Bp., 1994. száma: J 11-1141/1.
- Apáczai Csere János válogatott művei. Szerk. Orosz Lajos. Bp., 1956.
- Búzás László: Az "új iskola" pedagógiája. Tankönyvkiadó. Bp., 1967.
- Claparede: Gyermekpszichológia és kísérleti pedagógia. Bp., 1915.
- Comenius: Nagy oktatástan. Bp., 1992.
- Dewey: A nevelés folyamata. Bp., 1977.
- Ellen Key: A gyermek évszázada. Tankönyvkiadó. Bp., 1976.
- Eötvös József válogatott pedagógiai művei. Szerk. Felkai László. Bp., 1957.
- Gáspár László-Kelemen Elemér: Neveléstörténet problémátörténeti alapon. OKKER Kiadói Kft., Bp., 1999.
- Imre Sándor: Nemzetnevelés. Jegyzetek a magyar művelődéspolitikához. Bp., 1912.
- Kardos József-Kelemen Elemér: 1000 éves a magyar iskola. Korona Kiadó Kft., 1996.
- Kelemen Elemér: Hagyomány és korszerűség. Oktatási Kutató Intézet, Bp., 2002.
- Kerschensteiner: A munkaiskola fogalma. Bp., 1972.
- Kéri Katalin: Bevezetés a neveléstörténeti kutatások módszertanába. Műszaki Könyvkiadó, Bp., 2001.
- Klebsberg Kuno: Tudomány, Kultúra, Politika. Válogatott beszédei és írásai.(1917-1932) Válogatta, az előszót és a jegyzeteket írta Glatz Ferenc. Európa Könyvkiadó, 1990.
- Locke: Gondolatok a nevelésről. Bp., 1914.
- Ludvik Chmaj: Utak és tévutak a 20 század pedagógiájában. Bp., 1969.

Mészáros István: Iskolatörténeti kaleidoszkóp I-II. Bp., 1989.
Mészáros István: Kimaradt tananyag I-II-III. Bp., 1993-1994.
Montessori: Az ember nevelése. Bp., 1978.
Nagy László válogatott pedagógiai művei. Szerk. Nagy Sándor. Bp., 1972.
Németh András: A reformpedagógia múltja és jelene 1889-1989. Bp., 1993.
Panyik Ilona: A Budapesti Tanítóképző Főiskola. Bp., 1991.
Pestalozzi válogatott pedagógiai művei. Szerk. Zibolen Endre. I-II. Bp., 1959.
Rousseau: Emil vagy a nevelésről. Ford. Győry János. Bp., 1959.
Rudolf Steiner: Szabad iskolák és a Társadalmi Hármas Tagozódás. Bp., 1992.
Tóth Lajos: Tessedik Sámuel pedagógiai reformtevékenysége. Tankönyvkiadó. Bp., 1980.
Vajda Zs.-Pukánszky B.: A gyermekkor története. Eötvös József Kiadó, Bp., 1998.

A hallgatók számára kötelező tankönyv:

Mészáros István-Németh András-Pukánszky Béla: Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe. Osiris Kiadó, Bp., 2000.

Általános pedagógia és didaktika

• A tantárgy célja, feladata:

Megismertetni a hallgatókat az általános pedagógia és az oktatástan alapvető és a jelen – gyakorlat szempontjából is releváns – ismeretanyagával.

Impulzusokat adni a hallgatók saját korábbi és jelenlegi oktatási élményeinek felszínre hozásához és elemzéséhez.

Tapasztalatszerzési és "belegondolási" lehetőségek biztosítása a praxis számukra ezidáig ismeretlen területein.

Az elmélet és gyakorlat kapcsolódási pontjainak felmutatásával a hallgatók pedagógiai érzékenységének fokozása.

• A tantárgy követelményei:

A hallgatók

- ismerjék az iskola funkcióit, a közoktatás aktuális problémáit; a nevelés és az oktatás társadalmi meghatározottságát, a cél- és feladatrendszer szintjeit, irányultságát;
- tudják a tanítási- tanulási folyamatot egy-egy tanítási óra keretében szakszerűen elemezni, a részfolyamatokat értelmezni;
- legyenek tájékozottak a tantervi műfajok területén, a NAT, a kerettanterv és a helyi tanterv sajátosságait illetően;
- legyenek képesek arra, hogy felismerjék az oktatás módszereinek, eszközeinek, szervezési módjainak tudatos alkalmazását a tanítási gyakorlatban;
- rendelkezzenek kellő ismeretekkel az oktatás tervezésének szintjeit, azok sajátosságait, dokumentumait illetően.

• A tantárgy tartalma:

Az előadások tartalma:

A társadalmi pedagógiai gyakorlat funkciója; a hétköznapi és a tudományos pedagógiai elmélet sajátosságai. A neveléstudomány/ok szakágai, kutatási módszerek, társtudományokkal való kapcsolatok. Legfontosabb pedagógiai folyóiratok. A pedagógiai gyakorlat és az elmélet viszonya. Szocializáció - nevelés - oktatás. Nem-professzionális és professzionális nevelés, oktatás.

A hazai iskolarendszer előzményei, jelenlegi állapotok. Az iskolarendszer funkciói: e funkciók kapcsolása az egyes iskolafajtákhoz, különös tekintettel a kötelező iskoláztatás megalapozó szakaszára. A közoktatás aktuális problémái.

A nevelés, oktatás intencionális jellege. A célok forrásai: a társadalom (az oktatáspolitikai közvetítésével); a helyi társadalom; az iskola fenntartó; az iskola koncepciója; egyes pedagógusok, csoportok; tanuló/k. A célok megjelenése a különböző dokumentumokban (alkotmány, Gyermeki Jogok Chartája, törvény, központi tanterv, helyi tanterv, a tanító napi gyakorlatához kapcsolódó tervek). A célok irányultsága: kognitív, affektív, pszichomotoros; tartalom- esz- köztudás; ismeret, jártasság, készség, képesség, attitűd. Értékek az oktatásban. A célok megfogalmazásának és elrendezésének lehetséges módjai. Egységes, szelektív és differenciált célok az oktatásban.

Az életkori osztály mint az iskola hagyományos szociális alapegysége. Az osztály mint az oktatás szociális közege. Az osztályokba sorolás lehetséges kiindulópontjai. Koedukáció. Integráció. Az osztálybontás okai, formái, lehetőségei. Az osztálylétszám. Ugrás és bukás.

A tanítási óra mint az oktatás leggyakoribb időegysége, hagyományos szervezeti formája. Az órarend összeállításával kapcsolatos pedagógiai megfontolások. A tanítási órához kapcsolódó problémák és megoldások: időtartam és fáradékonyság; rituálék, sablonok; az oktatási tartalom szétagolása, mozaikszerűsége; közös és egyéni órarendek. Sajátos időkezelés az epochális és a projekt oktatásban.

Tanulás az osztálytermen, a szaktantermen vagy az iskolán kívül. (Könyvtár, múzeum, kirándulás, erdei iskola) Tanulás a tanítási órák között: otthoni tanulás; napközi otthon.

Az oktatás szervezési módjainak sajátosságai, alkalmazásuk lehetőségei, hatékonyságuk feltételei. A szervezési módok, mint az egységesség, mint a szelekció, mint a differenciált fejlesztés eszközei.

Az oktatás módszerei mint a tanár és tanuló eljárásai. A módszerek kiválasztását meghatározó tényezők. A közlés. A megbeszélés. A bemutatás. A tanulók tevékenysége. A teljesítmények értékelésének módszerei.

Az oktatás eszközei. Az eszközök négy "nemzedéke". Az informatika által felkínált lehetőségek.

A tanterv funkciója, változatai. A tananyag kiválasztásának és vertikális valamint horizontális elrendezésének módjai. A NAT. A helyi tanterv készítése. A pályakezdő tanító a helyi tanterv készítésének folyamatában.

Az oktatási folyamat értelmezése. Az oktatási folyamat során megvalósuló didaktikai feladatok: adatok, élmények, tapasztalatok; elemzés; elvonatkoztatás, általánosítás; alkalmazás; rögzítés; rendszerezés; ellenőrzés, értékelés; az elsajátítás pszichikai feltételeinek biztosítása. Az oktatás menetének logikai szempontú elemzése.

Az oktatás tervezésének napi gyakorlatban megjelenő szintjei: a tanév, a téma, a tanítási óra tervezése. Az egyes tervezési szintek sajátosságai, dokumentumai (tanmenet; tematikus terv, epocha terv, projekt terv; óra tervezet, óra vázlat). Tervezés és megvalósítás, önreflexió, óraelemzés.

A szemináriumok témája:

Az 1993. évi LXXIX. sz. törvény a közoktatásról

A Nemzeti Alaptanterv sajátosságai

A helyi tanterv mint az iskola pedagógiai programjának része.

A helyi tanterv készítésének fő szempontjai.

Az oktatás menete (videós óraelemzés)

Az oktatás tartalmának logikai elemzése.

Két óra csoportos hospitálás didaktikai szempontok alapján.

A tantárgy fogalomrendszere:

- hétköznapi pedagógiai elméletek, tudományos pedagógiai elméletek, egyéni integrált pedagógiai elméletek;
- szocializáció, perszonalizáció, nevelés, cél értelmezés, oktatás, tanítás, tanulás, zárt oktatás, nyílt oktatás, „rejtett tanterv”;
- ismeret, jártasság, készség, képesség, attitűd;
- motiváció, frontális munka, csoportmunka, tanulópár, páros munka, rétegmunka, részben egyénre szabott munka, teljesen egyénre szabott munka, szimultán tanulásszervezés;
- adaptív tervezési logika, iskolai pedagógiai program, tanterv, a tanterv fajtái, a tananyag horizontális elrendezésének változatai, a tananyag vertikális elrendezésének változatai, helyi tanterv, tanmenet, tematikus terv, epocha terv, projekt terv;
- diagnosztikus értékelés, formatív értékelés, szummatív értékelés.

• **Forrásirodalom:**

Bábosik István (szerk.): A modern nevelés elmélete. Telosz Kiadó, Bp., 1997.

Báthory Zoltán: Tanulók, iskolák - különbségek. Tankönyvkiadó, Bp., 1992.

Didaktika (szerk.: Falus Iván), Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1998.

Falus Iván és mtsai: A pedagógia és a pedagógusok. Akadémiai Kiadó, Bp., 1989.

Golnhofer Erzsébet-Nahalka István (szerk.): A pedagógusok pedagógiája. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 2002.

Halász Gábor és Lennert Judit (szerk.): Jelentés a magyar közoktatásról 2000. Országos Közoktatási Intézet, Bp., 2000.

Hunyady Györgyné-M. Nádasi Mária (szerk.): A helyi tanterv készítésétől a tanítási óráig. BTF, Bp., 1996.

Hunyady Györgyné-M. Nádasi Mária: Pedagógiai tervezés. Comenius Bt., Pécs, 2000.

Közoktatási törvény, 2003. (kijelölt fejezetek)

M. Nádasi Mária: Adaptivitás az oktatásban. Comenius Bt., Pécs, 2001.

Nagy Sándor: Az oktatás folyamata és módszerei. Volos Kiadó, Bp., 1993.

Nemzeti Alaptanterv., 1995.

Péchy Benjámin: A tanítás-tanulási tevékenység logikai alapjai. Famulus, Szekszárd, 1995.

• A tantárgy célja, feladata:

Célja, hogy megalapozza a hallgatók elméleti és módszertani kultúráját és pedagógiai kompetenciáját. Megalapozza továbbá olyan korszerű tanítói műveltség, szemlélet és irányultság kialakítását, amely képessé teszi a hallgatókat a 6-12 éves tanulók nevelésére és oktatására, a nevelési feladatok hatékony megoldására. Fejlessze a nevelési helyzetek, pedagógiai jelenségek oksági összefüggéseinek megfigyeléséhez, szakszerű elemzéséhez szükséges pedagógiai műveltséget, kritikai szellemet és önállóságot. Alapozza meg és fejlessze a hallgatók pedagógiai kreativitását.

Feladata, hogy ismertesse a neveléstudomány alapfogalmait, megalapozza a hallgatók tudását az iskolai értékszocializációról, a nevelési folyamat tartalmáról és szerkezetéről, a nevelési módszerről, eljárásokról.

Alapot adjon a pedagógiai tapasztalatok szaktudományos szintű elemzéséhez, a pedagógiai jelenségek tudatos értelmezéséhez, a gyakorlati nevelési helyzetek, folyamatok sikeres szervezéséhez, irányításához.

Járuljon hozzá a hallgatók pedagógiai én-képének fejlesztéséhez. Inspirálja őket a gyermekre tudatosan figyelő, neki támaszt és modellt nyújtó, az iskolai osztállyal/csoporttal hatékonyan együttműködő tanítói attitűd elfogadására, kialakítására.

• A tantárgy követelményei:

A hallgatók

- ismerjék a neveléstudomány alapfogalmait, összefüggéseit;
- legyenek képesek neveléstudományi ismereteiket szakszerűen kifejezni, és azokat a szakirodalommal, a neveléstudomány kutatási eredményeivel alátámasztani;
- ismerjék a legjelentősebb hazai és nemzetközi pedagógiai irányzatokat, az alternatív iskolák nevelési koncepcióját;
- ismerjék az elemi szintű iskola állami dokumentumait, a nevelő-oktató munka alapszabályait, az iskola szervezeti tagolódását, működését, a működést meghatározó belső dokumentumokat;
- ismerjék a pedagógus-etika alapvető normáit, s ezek szerint készüljenek hivatásukra;
- ismerjék az iskolakezdés gyakorlati pedagógiai teendőit, legyenek képesek feltárni a gyermekek iskoláskor előtti tapasztalatait, szokásait, képességeik szintjét, legyenek tájékozottak a családokban és az óvodában preferált értékekről;
- legyenek képesek a sikeres kommunikációra, az egyénnel és az egész tanulócsoporttal való kapcsolatteremtésre, rendelkezzenek a konfliktusok hatékony kezeléséhez szükséges eszköztárral;
- legyenek képesek a nevelő-oktató munka tervezésére, szervezésére és megvalósítására, a szakszerű elemzésre és értékelésre;
- legyenek képesek a tanulók személyiségének és teljesítményének megismerésére és ezek alapján tanítványaik differenciált fejlesztésére;
- ismerjék a pedagógiai kutatás és eredményvizsgálat módszereit olyan szinten, hogy oktatói segítséggel legyenek pedagógiai témák, problémák kutatására, illetve különböző eredményvizsgálatok elemző-értékelő bemutatására, összegzésére.

• A tantárgy tartalma:

Pedagógiai elméletek

A nevelésre vonatkozó hétköznapi és tudományos elméletek.

Az egyéni integrált pedagógiai elméletek szerveződése, jellemzői.

A laikus és a professzionális nevelés

A laikus nevelés legfontosabb színtere: *a család*.

A család a változó világban. A család szerkezete, családtípusok, családi szerepek. Értékrendek a családban. A család funkciói.

A családi és iskolai szocializáció, nevelés kölcsönhatása; a család társadalmi hatásokat szűrő és közvetítő szerepe.

A család és az iskola intézményesült kapcsolatrendszere, az együttműködés tartalma és szervezeti lehetőségei. Feszültségek, konfliktusok és feloldási módok a kapcsolatban.

A professzionális nevelés legfontosabb színtere: az iskola

Alapelvek (Egységesség és differenciálás nevelésben, integrált nevelés, multikulturális nevelés)

Iskolaelméletek és iskolatipológiák

Az iskola mint szervezet

Az iskola pedagógiai funkciói. Az iskolai szervezet

- tagolódása, a szervezet működéséhez kapcsolódó funkciók és előírások; a pedagógusok – a tanulók és a szülők jogai és kötelességei;
- az iskola működését meghatározó, belső készítésű dokumentumok (IPP, SzMSz, Házi-rend);
- az iskolák működési sajátosságai a kulturális, etnikai vallási pluralizmus körülményei között;
- a tanítói hivatás – tanítói mesterség. A tanító szakmai tudása, értékrendje, hatékonysága; a pedagógiai klíma és a nevelési eljárások összefüggései. A tanítói személyiség alakulása az iskolai munkában, a tanulók hatása a pedagógusra. A mesterségbeli tudás és az önismeret szerepe a mindennapi munkában. A pedagógus pályája etikai követelményei. A pályakezdés. Pedagógus szerepek, szerepkonfliktusok.

Az iskolai nevelési folyamat. Jellemzői, belső szerkezete. A nevelési helyzetek komplexitása. A tanító és a gyermek a nevelési folyamatában. A nevelési folyamat sajátosságai az iskolázás kezdő és alapozó éveiben (a 6-12. életévig).

A nevelés mint az értékközvetítés folyamata

Az érték fogalma a pedagógiában; az értékek típusai; hierarchiájuk. Homogén és plurális értékek, -rendszerek. A Nemzeti alaptanterv értékrendszere. Az értékközvetítés folyamata és főbb tényezői. Konfrontálódás és tolerancia az értékek világában. Kortárs-csoportok mint értékközvetítő közegek.

Az egyén testi-lelki egészsége, életmódja, az élet minősége mint alapvető érték. Az egészséges életmódra nevelés aktuális feladatai és eszközei.

Az erkölcsi értékek közvetítése. Morális fejlődés és erkölcsi nevelés, magatartás és jellem fejlesztés. A 6-12 éves gyermekek erkölcsi tapasztalatai és erkölcsi tudatosságuk fejlettsége. Az erkölcsi tudatosság és az erkölcsös magatartás összefüggése. Az erkölcsi nevelés tartalmi dimenziói. Az erkölcsi nevelés módszerei.

A természeti és társadalmi értékeket védő és teremtő magatartás formálása. A civil társadalom értékei: a demokrácia, az állampolgárság, a politikai kultúra.

A műveltség mint alapérték. A műveltség korszerű értelmezése, forrásai; az iskola műveltség-átszármaztató funkciója.

Az egyén és közösség mint érték. Az én- és a társas kompetenciára, a személyiség autonómiájára és szabadságára vonatkozó értékek fejlesztése. Csoportjelenségek a nevelés folyamatában. A közösség alakulása, fejlesztése. Közös célok, tevékenység és érdekek, a csoportkohézió hatása a teljesítményre és önszerveződésre. Versengés és a kooperáció a gyermekcsoportokban. Az osztályközösség és az önkormányzat.

Az esztétikai értékek világa. Az esztétikum szerepe az ember életében és a nevelésben. Az ízlés fejlesztése. Az esztétikum megnyilvánulási formái és a nevelés feladatai.

A nevelés eszközzrendszere

A személyiségformálás direkt és indirekt módszerei. Szociális technikák. A személyesség, az intimitás, a bizalom, az elfogadás szerepe a tanító és gyermek kapcsolatában.

Fegyelem és önfegyelem. A fegyelem szintjei: tekintélyelvű fegyelem, tudatosan elfogadott viselkedési normák betartása, közösen kialakított rend, belső önfegyelem. Az iskolai fegyelem/fegyelmezetlenség. A fegyelmezetlenség okai, formái (alkalmi rendzavarások, „balhék” és anómikus rendzavarás). A fegyelmezés mint rövid távú kontroll, s mint hosszú távú nevelési feladat. Az önfegyelemre nevelés.

Konfliktusok az iskolában. A konfliktusok szerepe a pedagógiai folyamatban; lehetséges megoldási módjaik. A konfliktuskezelés tanítása-tanulása.

A nevelés tervezhető elemei és az eredményesség megállapítása

A nevelés tervezésének lehetősége és szükségessége: a tervezés szintjei. Az osztályfőnök, osztálytanító kitüntetett szerepe a nevelés hatásrendszerének megtervezésében. A tervezés dokumentumai.

A nevelés eredményeinek vizsgálata. A viszonyítás mint az eredményvizsgálat lényege. A mérés és becslés az eredményvizsgálatban. Neveltségi mutatók egyéni és csoport szinten.

Az iskola munkájának minősége. A minőség fogalma a pedagógiai munkában; a minőség biztosítása; minőségbiztosítási koncepciók, eljárások.

Kutatásmódszertani alapok

A pedagógiai kutatás paradigmái; a kutatás folyamata, módszerei.

A tananyag feldolgozásának módja:

A nevelélmélet tananyagának feldolgozása a két félév folyamán csoportos- és egyéni iskolai gyakorlattal egészül ki.

A hallgatók kötelező választása alapján lehetőség van meghatározott témák, nevelési helyzetek, pedagógiai jelenségek többoldalú, kiemelt, a gyakorlati tapasztalatok felhasználására is építő feldolgozására (pl. Konfliktusmegoldó stratégiák, Tehetség és iskola, Cigánycsaládok nevelési szokásai, Iskolakép a szépirodalomban, A tanító helye az iskola szervezetében).

Az oktatás során az elméleti ismeretek elmélyítése, alkalmazása az alábbi gyakorlatok szervezésével történik:

- Nevelési (óvodai, iskolai) helyzetek elemzése.
- Önállóan végzett nevelési eredmény-vizsgálatok bemutatása.
- Az iskolai életet szabályozó dokumentumok elemzése. (A NAT, az Iskolai Pedagógiai Program)
- Tematikus bibliográfia, évfolyamdolgozat készítése.
- Folyóirat-figyelés, cikk ismertetés.
- A szakirodalom feldolgozása, megvitatása.
- Látogatás az alternatív iskolákba.
- Filmek, videó-felvételek elemzése.
- Egy-egy tantárgy programjának, tankönyveinek és munkafüzetekének pedagógiai szempontú elemzése. Összehasonlító vizsgálatok.
- Páros és csoportmunka alkalmazása, a differenciálás alkalmazása a tananyag feldolgozásánál.

A tantárgy fogalomrendszere:

- egységesség és differenciálás a nevelésben, integrált és multikulturális nevelés,
- család, nukleáris család, nagy család, egyszülős család,
- iskola, iskolatípusok,
- az iskola szervezete, légköre, pedagógusszerepek,
- individuum, közösség, társas kapcsolatok,
- érték, szubjektív érték, erkölcs, erkölcsiség,
- testi-lelki egészség,
- műveltség,
- esztétikum, ízlés,
- konfliktus, konfliktus megoldások,
- hatás (közvetlen, közvetett), a nevelési eredmény, minőség.

• Forrásirodalom:

Az iskola világa - világ az iskolában. Szöveggyűjtemény. (szerk.: Gyóni Lajosné), BTF, 1995.

Bagdy Emőke-Telkes József: Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában. Tankönyvkiadó, Bp., 1988.

Bábosik István (szerk.): A modern nevelés elmélete. Telosz Kiadó, Bp., 1997.

Bábosik István-Mezei Gyula: Neveléstan. Telosz Kiadó, Bp., 1995.

Báthory Zoltán: Tanulók, iskolák, különbségek. Tankönyvkiadó, Bp., 1992.

Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. (szerk. Falus Iván) Keraban Kiadó, Bp., 1993.

Czike Bernadett (szerk.): Fejezetek az alternatív nevelés gyakorlatából. OPKM, Bp., 1997.

Falus Iván (szerk.): Didaktika. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1996., 1998., 2000.

Gibbs, J.: Kísérlet Kohlberg és Hoffman moralitáselméletének integrációjára. In: Kulcsár Zsuzsa (szerk.): Morális fejlődés, empátia és altruizmus. ELTE Eötvös Kiadó, Bp., 1999. 193-235.o.

Gordon, Th.: T.E.T. A tanári hatékonyság fejlesztése. Gondolat Kiadó, Bp., 1989.

Gordon, Th.: Tanítsd gyermeked önfegyelemre, Studium Effektive, Bp., 1994.

Golnhofer Erzsébet-Nahalka István (szerk.): A pedagógusok pedagógiája. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 2001.

Hunyady Györgyné-M.Nádasi Mária: Pedagógiai tervezés. Comenius Bt., Pécs, 2000.

Hunyady Zsuzsa: Társas kapcsolatok az iskolai közösségben. In: Tanítás-tanulás-értékelés. (szerk.: István Bábosik-Richard Olechowski) Peter Lang, a tudományok európai kiadója, Wien, 2003. 151-167.o.

Iskola és pluralizmus. (szerk.: Mihály Ottó) Edukáció, Bp., 1989.

Katona Nóra-Szító Imre: Az iskolai fegyelem pszichológiai kérdései. In: Iskolapszichológia (szerk.: Porkolábné Balogh Katalin) Tankönyvkiadó, Bp., 1988. 196-216.o.

Khan-Svik, G.: Az iskola a "multikulturális" társadalomban. In: Tanítás-tanulás-értékelés (szerk.: István Bábosik-Richard Olechowski) Peter Lang, a tudományos európai kiadója, Wien, 2003. 38-61.o.

Klein Sándor-Farkas Katalin: A fegyelemről. = Neveléstudomány és iskolakutatás. 1987. VI.évf.2.

Kósáné Ormai Vera: A mi iskolánk. AduPrint Kiadó, Bp., 1998.

Mészáros Aranka (szerk.): Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága. ELTE Eötvös Kiadó, Bp., 1997., 2000.

Mihály Ottó: Bevezetés a nevelésfilozófiába. OKKER, Bp., 1998.

M.Nádasi Mária: Adaptivitás az oktatásban. Comenius Bt., Pécs, 2001.

Nagy József: XXI. századi nevelés. Osiris Kiadó, Bp., 2000.

Nemzeti Alaptanterv. Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Bp., 1995-

Neveléstudomány az ezredfordulón (szerk.: Csapó Benő és Vidákovich Tibor) Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 2001.

Szekszárdi Júlia (szerk.): Nevelési kézikönyv nem csak osztályfőnököknek. OKI Kiadó-Dinasztia Tankönyvkiadó, Bp., 2001.

Szekszárdi Júlia: Konfliktusok pedagógiája. Veszprémi Egyetemi Kiadó, Veszprém, 2002.

Szekszárdi Ferencné: Gyermek-tanítók-szülők. Tanítók Kiskönyvtára 4. IFA-MKM-BTF, Bp., 1992.

Több út. Alternativitás az iskolázás első éveiben. (szerk.: Kereszty Zsuzsa-Tordáné Hajabács Ilona) BTF, Bp., 1993.

Vargáné Fónagy Erzsébet (szerk.): Neveléstudományi szöveggyűjtemény. Student, Bp., 2003.

Zrinszky László: Iskolaelméletek és iskolai élet. OKKER Kiadó, Bp., 2000.

Zrinszky László: Neveléstudomány. Műszaki Könyvkiadó, Bp., 2002.

1993. évi LXXIX. sz. törvény a közoktatásról.

Alkalmazott pedagógia

• A tantárgy célja, feladata:

Tegye képessé a hallgatókat az eddig tanult elméleti ismeretek (pedagógia, pszichológia, tantárgypedagógiák) rendszerbe foglalására, a gyakorlatok tapasztalatainak felhasználására és kiegészítésére. Nyújtson alapvető felkészítést a 6-12 éves korosztály differenciált nevelésére és oktatására a tanórákon túl is, valamint az órán kívüli speciális programok megszervezésére. Alakítson jártasságokat az egésznapos nevelőmunka területein: a napköziotthon, az iskolaotthon és más nevelési koncepciók, eljárások megszervezésében és irányításában: az életmódalakításban, a tanulásirányításban és a szabadidő kulturált alakításában, valamint a gyermekközösség fejlesztésében. Alakítson ki pozitív viszonyt e feladatkörökkel és tevékenységekkel kapcsolatban, és biztosítsa a pedagógiai tudatosság érvényesülését a tanórán kívüli nevelőmunkában is. Irányítsa rá a figyelmet a hátrányos helyzetű tanulóira, a gyermekvédelmi munka intézményi gyakorlatára, a segítő szolgálatokra. Készítsen fel az osztályfőnöki munka végzésére, a családdal való együttnevelésre.

• A tantárgy követelményei:

Legyen képes a hallgató elméleti ismeretei gyakorlati alkalmazására, a gyakorlat elemzésére, ismerje meg a korszerű tanulásirányítás (tanulás tanítása, önellenőrzés) módjait, a differenciált és az egyéni különbségeket is figyelembevevő tevékenységszervezés lehetőségeit, tudja alkalmazni a gyermekközösség megismerésének és fejlesztésének módszereit. Ismerje az osztályfőnöki, a napköziotthoni és iskolaotthoni nevelőmunka speciális és állandó feladatait és tevékenységrendszerét. Ismerjen szabadidős tevékenységeket, technikákat. Legyen tájékozott a szakirodalomban.

Ismerje a gyermek-, ifjúság- és családvédelem aktuális feladatait, a pedagógiai munkát segítő szakszolgálatokat, tájékozódjon a támogatás módjairól. Végezze el egyhetes speciális iskolai gyakorlatát, ismerje meg az iskola társadalmi környezetének szükségleteit.

• A tantárgy tartalma:

Az egésznapos nevelés pedagógiai sajátossága, lehetőségei, szervezeti keretei, az egésznapos nevelés kialakulásának rövid története, jelenlegi helyzete Magyarországon és Európa más országaiban. Napköziotthon, iskolaotthon, klubrendszer, fejlesztő napköziotthon. Kisebbségi klubok speciális projektjei. Tanulásirányítás. Az önálló tanuláshoz szükséges képességek és szokásrendszer fejlesztése.

Szabadidő szervezés. A szabadidő felhasználásának lehetőségei. A játékirányítás és a munkaszervezés módjai.

Életmódalakítás (napirend és életrend) és az egészséges fejlődés biztosítása. A rekreáció biztosítása a tanulók szükségleteinek megfelelően.

Csoportfejlesztés, közösségalkotás, a felelősi rendszer kiépítése, a társas kapcsolatok irányítása és fejlesztése az osztályban, a napköziotthonban és az iskolaotthonban. Ünnepek és hagyományok a gyermekközösségben. Az irányítás és a szervezés metodikája a 6-12 éves korosztály változásához is alkalmazkodva.

Az osztályfőnöki óra. Az osztályfőnöki óra tervezésének, szervezésének, vezetésének módszerei. Az indirekt irányítás technikái és lehetőségei az osztályfőnöki munkában. Az osztályfőnöki munka tervezése. A szülői ház bevonása az iskolai programokba. A szülői szervezetek és az iskolavezetés kapcsolatrendszere.

Együttműködés a családdal, a kollégákkal, az iskolán belüli és kívüli nevelési tényezőkkel. A nevelőhatások koordinálása. Szülői értekezlet. A nevelőmunka tervezése.

A gyermek- az ifjúság- és a családvédelem intézményi hátterének megismerése. A pedagógiai feladatok rendszere.

A szociokulturálisan hátrányos helyzetű családok életmódja, igény szintje, hatásuk kompenzációja a pedagógiai folyamatban. Az együttműködés speciális módjai.

A tananyag **feldolgozása** szemináriumi keretben (az elméleti ismeretek felelevenítése és az erre épülő speciális módszerek megismertetése, szakirodalom megbeszélése) és egyéni feladatok megoldásával (tapasztalatgyűjtés, folyamat és tevékenységtervezés valamint szakirodalom feldolgozás) történik. Egyhetes iskola gyakorlaton a tanult ismeretek alapján mikrotanítást végeznek a hallgatók.

A tantárgy fogalomrendszere:

Osztályfőnöki:

- iskolaszék
- kisebbségi státusz
- romakultúra
- szülői munkaközösség
- szülői szervezet

Egésznapos nevelés

- a játék
- dramatizálás
- drámajáték
- rekreáció, napközi, fejlesztő napközi
- tanórai és szabadidős tevékenység

Gyermekvédelem

- hátrányos helyzet
- gyermekvédelmi feladatok
- segítő szervezetek
 - = Gyermekjóléti szolgálat
 - = Családsegítő szolgálat
- veszélyeztetettség

• Forrásirodalom:

Bagdy Emőke - Telkes József: Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában. Tankönyvkiadó, Bp., 1988. 165-289.o.

Bábosik István: A modern nevelés elmélete. Telosz Kiadó, Bp., 1997.

Báthory Zoltán: Tanulók, iskolák, különbségek. Tankönyvkiadó, Bp., 1992. (OKKER 1997.)

Buda Béla: A pedagógus és a tanuló kapcsolata. (Nevelési és terápiás lehetőségek.) In: A személyiségfejlődés és a nevelés szociálpszichológiája. Tankönyvkiadó, Bp., 1986. 206-243.o.

Czike Bernadett (szerk.): Fejezetek az alternatív nevelés gyakorlatából. BTF, Bp., 1997.

Copley, Arthur J.: Tanítás sablonok nélkül. Tankönyvkiadó, Bp., 1983. (Psichológia nevelőknek)

- Cseh-Szombathy László: Családszociológiai problémák és módszerek. Gondolat, Bp., 1979.
- Egész nap az iskolában (szerk.: Illés Lajosné) Tankönyvkiadó, Bp., 1978. (A pedagógia időszerű kérdései külföldön)
- Fülöp Márta: A versengés szerepe. Új Pedagógiai Szemle 2001/11. 3-18.o.
- Hegedűs Judit: Gyermek és ifjúságvédelem. In: Hátrányok és stratégiák. (szerk.: Ronkoviczné Faragó Eszter) Trezor Kiadó, Bp., 2003. 9-39.o.**
- Hunyady Györgyné-Szekszárdi Júlia: Konfliktusok az iskolában. BTF, Bp., 1998.
- Kereszty Zsuzsa: Bevezetés az egésznapos nevelésbe. Tankönyvkiadó, Bp., 1984.
- Kozéki Béla: Önállóság, önfegyelem, autonómia. Tankönyvkiadó, Bp., 1996. (Pszichológia nevelőknek)
- Mönks, Franz J.: A nagyon tehetséges gyermek. Akkord Kiadó, Bp., 1998.
- Németh András: Nevelés, gyermek, iskola. Eötvös Kiadó, Bp., 1997.
- Ranschburg Jenő: A gyermek anyagi helyzetének és a magatartásának összefüggései. Fejlesztő Pedagógia 2001.6.**
- Strauszné Simonyi Erzsébet: Az iskolai gyermekvédelem helye a gyermekvédelem rendszerében. OKKER, Bp., 1998.
- Szekszárdi Júlia: Nevelési kézikönyv nem csak osztályfőnököknek. OKI Kiadó, Bp., Dinasztia Tankönyvkiadó, 2001.**
- Szekszárdi Ferencné: Gyerekek - tanítók - szülők. (A kisiskoláskor konfliktusairól.) IFA-MKM-BTF 1992. (Tanítók kiskönyvtára)
- Telkes József: A válás lélektana. Tankönyvkiadó, Bp., 1998.
- Ezenkívül a választott önálló munka szerint is kapnak friss, feldolgozandó szakirodalmat a hallgatók.

Differenciáló pedagógia

• A tantárgy célja, feladata:

Készítse fel a leendő tanítókat az általános iskola 1-6. osztályáig a speciális oktatási-nevelési feladatok ellátására. Mutassa be a hallgatóknak a "másféle" személyiségszerveződést, annak törvényszerűségeit, a tanítói munkában legyenek képesek majdan a másság diagnosztizálására, és az ennek megfelelő tanítás szervezésére, irányítására.

Tegye képessé őket a differenciáló bánásmód alkalmazására, az egyéni fejlesztésre, a különböző nevelési helyzetek pedagógiai elemzésére. Ösztönözze a hallgatót a befogadó-integráló nevelésre-oktatásra.

Továbbá nyújtson olyan speciális ismereteket, amelyek segítségével a leendő tanító képessé válik a gyermekek egyedi, egyéni oktatási-fejlesztési-nevelési szükségleteinek kielégítésére.

A tanítás fejlessze és mélyítse a segítő-támogató attitűdöt az általánostól eltérően fejlődő tanulókkal és szüleikkel kapcsolatban. Ismertesse meg a hallgatót a segítő szervezet hálózatával, a speciális feltételrendszerrel.

• A tantárgy követelményei:

A hallgató legyen képes használni, alkalmazni pedagógiai-pszichológiai ismeretét a tanítói munkában, ismerje fel a differenciáló nevelés-oktatás szükségességét. Törekedjen arra, hogy tanítványai elfogadják és befogadják az általánostól eltérő képességű, személyiségű társaikat. Ismerje a tanulási nehézség, magatartási zavar pszichológiai, szociológiai, pedagógiai összefüggéseit. Ismerje a tehetség felismerésének, fejlesztésének módszereit, eljárásait.

Ismerje a differenciált fejlesztés módszereit, szervezeti kereteit és tervezési formáit. Készítsen fejlesztő feladatsorokat a megsegítésre, a tehetség gondozására.

• A tantárgy tartalma:

Az átlagtól eltérően fejlődő gyermekek személyiségszerveződésének okai, tünetei, családi háttere.

A deviancia fogalma, megjelenési formái, tünetei.

A tehetséges gyermekek fejlődése.

Az agresszió keletkezése és kezelése.

A szorongás kialakulása kisiskoláskorban.

A beilleszkedési zavarok pszichés háttere és a pedagógiai korrekció lehetősége.

Tanulási nehézségek kialakulása, fajtái, részképesség kiesések, lassú fejlődés.

Veleszületett és környezeti, szociális ártalmak.

A differenciálás fogalma: iskolarendszeren belül, osztályon belül, egyéni szükségletnek megfelelően.

Az iskolai differenciálás hazai gyakorlata, az alternatív iskolák differenciálási gyakorlata.

Adaptív pedagógiai modellek az általános iskolában.

A speciális nevelési szükségletű gyermekek az általános iskolai osztályokban, egyéni fejlesztés, integráció.

Együttműködés a pedagógus és a fejlesztő pedagógus között, a gyógypedagógus és a pedagógus együttműködési lehetőségei. A segítő intézmények fajtái, lehetőségek az együttnevelésben.

A tanulási zavarok kompenzációjának pedagógiai eszközei: részképesség zavarainak pedagógiai feltárása, együttműködés a pszichológussal és egyéb segítő hivatásúakkal.

Magatartászavarok, beilleszkedési zavarok pedagógiai kezelése, együttműködés pszichológussal, a gyermekpszichoterápia. Az iskolapszichológia szerepe.

A gyermekek egyéni különbségei és a tanítási-tanulási folyamat szervezése.

A tanító-gyermek kapcsolat sajátosságai a differenciálás gyakorlatában. Egyhetes speciális tanítási gyakorlat elvégzése, naplózása. Diagnosztizálás, fejlesztő feladatsorok készítése.

• **Forrásirodalom:**

Báthory Zoltán: Tanulók, iskolák, különbségek. Tankönyvkiadó, Bp., 1992. OKKER Kiadó, 1997.

C. Neményi Eszter-Radnainé Szendrei Julianna: Matematikai füveskönyv a differenciálásról. Differenciáló pedagógia sorozat, OKKER Kiadó, Bp., 2001.

Csányi Yvonne (szerk.): Együttnevelés - speciális igényű tanulók az iskolában: az integrált fejlesztés lehetőségei. 2. kiadv. (Bp. Iskolafejlesztési Alapítvány, OKI Iskolafejlesztési Központ, 1995. ALTERN füzetek. Konceptiók, 5.

Dékány Judit : Kézikönyv a dyscalculia felismeréséhez és terápiájához. BGGYTF, Bp., 1995.

Diszlexia-diszgrafia = Fejlesztő Pedagógia 1992/1-2. sz. (tematikus szám)

Döbrössy János: A hátrányos helyzet kezelését hatékonyan szolgáló lehetőségek az énekzenében. In: Hátrányok és stratégiák (szerk.: Ronkoviczné Faragó Eszter) Trezor Kiadó, Bp., 2003. 75-91.o.

Ehrat, F. - Matmüller-Frick, F.: A nehezen kezelhető gyermek: POS Gondolat, Bp., 1991.

Gereben F-né-Kereszty Zs. (szerk.) : Különböznek (Differenciálás az iskolázás első éveiben) BTF, Bp., 1996.

Jávorné Kolozsváry Judit: A sajátos ember. OKKER Kiadó, Bp., 2000.

Jávorné Kolozsváry Judit: "Más" gyerek, "más" szülő, "más" pedagógus. OKKER Kiadó, Bp., 2002.

Meixner I.: A dyslexia prevenció, reedukáció módszere. BGGYTF, Bp., 1995.

M. Nádas Mária: Adaptivitás az oktatásban. Comenius Bt., Pécs, 2001.

Krausz É. és mtsai (szerk.) : Korrekciós nevelés. Szöveggyűjtemény, Pszichopedagógia I. kötet, Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1994.

Mönks, Franz J.: A nagyon tehetséges gyerek. Akkord Kiadó, Bp., 1998.

Radnainé Szendrei J.: Tanulási nehézségek a matematikában. IFA-BTF-MKM, Bp., 1994. Tanítók kiskönyvtára 6.

Ronkoviczné Faragó Eszter (szerk.): Hátrányok és stratégiák. Trezor Kiadó, Bp., 2003.

Simon Baron-Cohen-Patrick Bolton: Autizmus. Osiris Kiadó, Bp., 2000.

Zsebe Andrea-Bíró Katalin: Együtt nevelni, de hogyan? Fejlesztő Pedagógia 13.évfolyam 2002.2-3.sz. 12-16.o.

Tantárgy neve: Gyakorlati képzés	
Szak:	tanító (4)
Tagozat:	nappali
Tantárgycsoport:	Gyakorlati képzés
Oktatás féléve/i:	II-VIII.
Tantárgy típusa [*]~ : kötelező	

** kötelező / kötelezően választható / szabadon választható ~ lebegtetett*

• **A tantárgycsoport célja, feladata:**

A gyakorlati képzés rendszerébe illeszkedő pedagógiai-pszichológiai gyakorlatok célja, hogy megalapozza és fejlessze az eredményes tanítói tevékenységhez szükséges alapvető képességeket.

• **A tantárgycsoport követelményei:**

A gyakorlóhely rendjéhez való alkalmazkodás, a feladatok pontos ismerete, a feladatokra való felkészülés, az oktatók és gyakorlatvezetők által megjelölt feladatok vállalása és gondos elvégzése, és az írásbeli feladatok (pedagógiai napló vezetése, órajegyzőkönyvek, felkészülési vázlatok, óravázlatok) elkészítése.

• **A tantárgycsoport tartalma:**

A. Egyéni iskolai gyakorlat

II. félév

2 nap (10 óra) óvodai csoportban (5 óra) és iskolai osztályban (5 óra). A hallgató a Neveléstudományi Tanszék által kidolgozott szempontok alapján **megfigyel** egy-egy gyermeket az óvodában és az iskolában.

Célok és feladatok:

A tanítói munkához szükséges megfigyelőképesség, figyelemmegosztás, valamint a kapcsolatteremtés képességének fejlesztése. A hallgató a kiválasztott gyermek tevékenységén keresztül tájékozódik a csoportokban folyó nevelő-oktató munkáról, az óvoda és az iskola élet- és szokásrendjéről és azokról a tevékenységekről, amelyek segítik a gyermekek óvodai beilleszkedését és előkészítik az iskolai szocializációt. A gyakorlatokon a hallgató ismerkedik a 3-12 éves korosztály jellemzőivel és tapasztalatokat szerez arról a folyamatról, amely az óvodába lépéstől a kezdőszakasz végéig a gyermek fejlődését biztosítja.

Követelmények: gyermekmegfigyelés a megadott szempontok alapján,
kapcsolatteremtés a gyermekekkel (játékba való bekapcsolódás)
kapcsolatteremtés és konzultáció a pedagógussal

Ellenőrzés: a félév aláírással zárul. Az aláírást a pedagógiai naplót értékelő oktató adja, amennyiben a gyakorlatvezető tanító elfogadja a hallgató gyakorlatát.

III. félév

3 nap (15 óra) az 1-4. osztályban (5 óra), az 5-6. osztályban (5 óra) és napközis csoportban (5 óra). A Neveléstudományi Tanszék által kidolgozott szempontok alapján a hallgató **megfigyelheti** a kezdőszakasz teljességében a pedagógiai munkát és a tanórán kívüli tevékenységet.

Célok és feladatok:

A kapcsolatteremtő-kommunikációs képesség, a szervezőképesség és a helyzetfelismerő, tájékozódó képesség fejlesztése. A hallgató megfigyelése és a tevékenységbe való bekapcsolódása segítségével ismerkedik a tanító feladataival és a tanítói pálya követelményeivel, tapasztalatokat szerez a pedagógiai munka sajátosságairól, a 6-12 éves korosztály egyéni és életkori sajátosságairól, ismerkedik a gyermekek problémáival, a pedagógiai konfliktusok megoldási módjaival, kezelésével.

Követelmények:

a hallgató ismerje meg a pályakövetelményeket, alakuljon pályaidentitása,
vegyen részt aktívan a tanórán kívüli tevékenységekben,
ismerkedjen a nevelőmunka dokumentumaival,
didaktikai, általános- és fejlődéslélektani ismeretei felhasználásával választott, illetve

a

pedagógiai oktató által megjelölt szempontok alapján végezzen megfigyeléseket a tanórákon,
rögzítse megfigyeléseit, tapasztalatait, az elvégzett tevékenységeket pedagógiai naplójában,
vállaljon részfeladatokat a tanórák előkészítésében.

Ellenőrzés: a félév aláírással zárul. Az aláírást a pedagógiai naplót értékelő oktató adja, amennyiben a gyakorlatvezető pedagógusok elfogadják a hallgató gyakorlatát.

IV. félév

2 nap (10 óra) 1-4. osztályban (5 óra) és napközis csoportban (5 óra). A hallgató a Neveléstudományi Tanszék által kidolgozott szempontok alapján **megfigyeli** az 1-4. osztályokban folyó nevelési és tanulási folyamatot. Bekapcsolódik a részfeladatok megoldásába.

Célok és feladatok:

A konstruktív-didaktikai képességek, a tervezés-elemzés és szervezőképesség, valamint a pedagógiai tudatosság fejlesztése, a különböző vezetési stratégiák megismerése. A hallgató megfigyelései és a tevékenységekbe való bekapcsolódása segítségével tapasztalatokat szerez a folyamatok, főként a tanítási-tanulási folyamat szervezésével, irányításával, szervezésével kapcsolatban, megismerkedik az iskolai osztály életével, az életkorral kapcsolatos saját fejlesztési feladatokkal. Tanulja és gyakorolja a tanulócsoporthoz (napközis csoport) megismerésének módszereit, a pillanatnyi állapotok felismerését, megismerkedik a tematikus tervezés helyi követelményeivel.

Követelmények:

A Neveléstudományi Tanszék oktatója által kijelölt és választott szempont alapján a nevelési folyamat megfigyelése a tanórán és a tanórán kívül, valamint a tanítási-tanulási folyamat megfigyelése a tanórán és a gyermekek önálló tanulásában, a megfigyelések, tapasztalatok szakszerű lejegyzése a pedagógiai naplóba.

Demonstrátori feladat, részfeladatok önálló tervezése, szervezése, lebonyolítása a tanórán.

A tanulási folyamat részfeladatainak megtervezése és irányítása a napközi otthonban.

Ellenőrzés: a félév aláírással zárul, az aláírást a pedagógiai naplót értékelő oktató adja, amennyiben a gyakorlatvezető tanítók elfogadják a hallgató gyakorlatát.

VI-VII. félév

Egyéni (tanítási) gyakorlat a VI. félévben 1 hét, a VII. félévben **1 hét + 2 nap** fejlesztő osztályban. A pedagógiai **képességfejlesztés** intenzív szakasza. Az egyéni pedagógiai gyakorlat (fejlesztő osztályban) elsősorban a tapasztalatszerzés és tervezés színtere, a gyakorlás, gyakorlati alkalmazás az egyéni tanítási gyakorlat feladata.

Célok és feladatok:

A pedagógiai folyamatok irányítása, a tanítani tudás, a tervező-elemző-döntőképesség, a pedagógiai képzelet és feladatmegoldó képesség fejlesztése. A hallgató legyen képes ismeretei tudatos alkalmazására, az életkori sajátosságok, az egyéni fejlődés jellemzőinek figyelembevételére, gyors tájékozódásra és rögtönzésre. Alakuljon fizikai-pszichikai állóképessége, legyen képes folyamatos megújulásra és a korszerű eljárások alkalmazására. A hallgató a Neveléstudományi és más tanszékek által kidolgozott komplex feladatok megoldásával tapasztalatokat és gyakorlatot szerez a pedagógiai folyamatok és tanórai tevékenységek tervezésében-szervezésében-irányításában, a konfliktusok elemzésében, kezelésében, a problémák differenciált megközelítésében, a személyre szabott fejlesztési feladatok megfogalmazásában. Gyakorolja az egyéni bánásmód eljárásainak tudatos alkalmazását, a csoportfejlesztés-irányítás közvetlen és közvetett módszereit. Megismeri az osztályfőnök és a napközi otthonban dolgozó pedagógus feladatait, lehetőségeit az együttműködésre más nevelési tényezőkkel (család, kollegák, iskolavezetés, külső tényezők stb.).

Követelmények:

foglalkozások szervezése, vezetése napköziben/iskolaotthonos osztályban,
pedagógiai résztvékenységek, feladatok kidolgozása, elvégzése tanítási órákon
(elsősorban a VI. félévben),

csoportkohézió és kiscsoportképződési folyamatok elemzése, csoportfejlesztési program készítése,

magatartászavarok kezelése (a VII. félévben),

tanulási problémák diagnosztizálása - a fejlesztés tervezése (VII. félévben),

az elvégzett feladatokról, tapasztalatokról, megfigyelésekről a pedagógiai naplóba szempontok szerinti, szakszerű beszámoló

Ellenőrzés: a félév aláírással zárul. Az aláírást az Alkalmazott pedagógia oktatói adják a gyakorlatvezető tanítók véleményének figyelembevételével.

VIII. félév

10 hét összefüggő komplex szakmai gyakorlat, a teljes körű **tanítói nevelő-oktató tevékenység**, a tudatos pedagógiai munka intenzív, önálló és folyamatos gyakorlása a kezdőszakaszban.

Célok és feladatok:

A tanító munkához szükséges valamennyi képesség sokoldalú fejlesztése, a gyermeki személyiséget tiszteletben tartó, megfelelő pedagógiai identitással rendelkező, az iskolai oktató-nevelő munkát tudatosan vállaló személyiség alakítása. Átfogó kép kialakítása az 1-6. osztályban folyó nevelő-oktató munkáról, a tanító teljes munkaköréről, a tantestületi élet alapvető normáiról.

Követelmény:

önálló, összefüggő osztálytanítói munka végzése az 1-4. osztályokban valamennyi műveltségterületen és az 5-6. osztályokban a választott műveltségi területen és a tanórán kívüli foglalkozásokon,
a feladatok önálló megtervezése, végzése,
napközi otthoni foglalkozások vezetése.

Ellenőrzés: a gyakorlat gyakorlati jeggyel zárul, melyet a gyakorlatvezető tanító állapít meg.
A szakmai gyakorlatot a főiskola oktatói (köztük a Neveléstudományi Tanszék oktatói is) látogatják.

(A gyakorlat végén kerül sor a zárótanításra, amelynek eredménye az oklevél minősítésének része. A tanszék oktatói a záróvizsga bizottságokban vesznek részt.)

B. Csoportos megfigyelések:

Bemutató órák

A második félévben a didaktikához,
a harmadik félévben a nevelélmélethez,
a negyedik félévben a pszichológiához, a hatodik félévben az alkalmazott pszichológiához (egésznapos nevelés) kapcsolódó bemutató órákra kerül sor.

A megfigyelések célja:

az elmélet és gyakorlat kapcsolatának felismerése,
A gyakorlati tapasztalatok értelmezése és elemzése az elméleti stúdiumok szempontrendszer alapján.

Követelmény: a látott tanítási órák szempontok szerinti lejegyzése, írásbeli elemzése.

Ellenőrzés: a bemutatókon való részvétel és az ehhez kapcsolódó írásos feladat színvonalas teljesítése az adott félévben a tantárgyi követelmények része, az aláírás feltétele.
A tantárgyat oktató tanár ellenőrzi, értékeli.

Folyamatos hospitálás tanítási órákon

30 óra az V. félévben csoportos folyamatos megfigyelés egy alsó tagozatos osztályban.

A hospitálás célja és feladatai:

Az eredményes tanítói tevékenységhez szükséges készségekkel rendelkező, nevelő-oktató munkát gyakorolni tudó, megfelelő pedagógiai identitással rendelkező tanítók képzésének elősegítése.

A gyakorlat feladata:

- a tanítói tevékenységrendszer bemutatásával megismertetni a hallgatókat leendő munkahelyükkel, a nevelésükre bízott osztállyal;
- gyakoroltatni az elmélet és a gyakorlat összefüggéseinek felismertetését, összekapcsolódásának módját;
- továbbfejleszteni a hallgatókban az óraelemzés képességének fejlesztésével a tudatos óratervezés-vezetés belső igényét.

Követelmény:

A különböző tudományágak fogalmait felhasználva tudjon a hallgató kategorizálni, azaz a tanítási órán végbement folyamatokat csoportosítani.

Legyen képes a látott folyamatokat, akciókat összefüggésbe hozni a tanítási-nevelési célokkal, feladatokkal.

Legyen képes szakmai ítéletek, következtetések levonására.

Ellenőrzés:

A félév aláírással zárul, amelyet a pedagógiai vezető ad. Az aláírás feltételei:

- a gyakorlatokon való aktív részvétel;
- valamennyi látott óráról írásos feljegyzés vagy jegyzőkönyv készítése, amely alkalmas a tartalmas elemzésre, jellegét a megadott szempont határozza meg.

A képzési csoportonként kialakított konkrét tematikákat lásd 2.sz. melléklet.

C. Csoportos tanítási gyakorlatok

A csoportos tanítási gyakorlatok a IV-V. félévben heti 3 óra, a VI-VII. félévben heti 6 órában zajlanak.

A Neveléstudományi tanszék oktatói szervezési és létszám okok miatt elsősorban a negyedik és ötödik félévben vesznek részt a tanítási gyakorlatokon, az előkészítés-tanítás-elemzés egységében.

A gyakorlat (pedagógiai) célja:

- a pedagógiai (tanítás-tanulási) folyamat tervezésének differenciált irányításának-vezetésének és elemzésének megtanulása,
- a tanító személyiségének (önismeretének) feladathelyzetben való fejlesztése.

Követelmény:

- a pedagógiában, pszichológiában tanultak alkotó alkalmazása,
- a tanóra nevelési feladatainak felismerése és felhasználása,
- az önművelés és önfejlesztés felelősségének felismerése,
- a tanító munkáját irányító és szabályozó dokumentumok ismerete,
- fokozódó tudatosság és önállóság (a negyedik félévben) a tervezésben és az elemzésben

Ellenőrzés:

A Neveléstudományi Tanszék oktatója szükség szerint segíti és ellenőrzi a felkészülést,
figyelemmel kíséri a tanító személyiségének alakulását, fejlődését, irányítja az elemzést.
A hallgató félévi tevékenységét az oktató véleményének figyelembevételével a szakvezető értékeli és az aláírást is ő adja.

A pszichológiai, pedagógiai tantárgycsoportok és a gyakorlati képzés összefüggését lásd a Tájékoztató és feladatgyűjtemény a pedagógiai-pszichológiai gyakorlatokhoz (Bp. 1996.) 1.sz. mellékletét.

• **Feltételezett tudásanyag, előképzettségi szint:**

A pedagógiai, pszichológiai tantárgyak tananyagának ismerete, a korábbi gyakorlatok értelmezett tapasztalatai, és - a tanszék kompetenciáján túlmenően - tantárgypedagógiai ismeretek.

• **Forrásirodalom:**

Deli István: A gyakorlatvezetés pedagógiája a tanítóképző főiskolákon gyakorlati képzést vezetőik számára. Csokonai Vitéz M. Tanítóképző F., 1994.

Hunyady Györgyné: A pedagógusképzés ellentmondásai és perspektívái. Új Pedagógiai Szemle, 1993. 2.sz. 15-22.p.

Tájékoztató és feladatgyűjtemény a pedagógiai-pszichológiai gyakorlatokhoz. (összeáll.: Torda Miklósné) BTF, Bp., 1997.